



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ÖNNUR AÐALDEILD

MÁL ERLU HLYNSDÓTTUR gegn ÍSLANDI (Nr. 3)

(Kæra nr. 54145/10)

DÓMUR

STRASBORG

2. júní 2015

Dómur þessi verður endanlegur með þeim hætti sem kveðið er á um í 2. mgr. 44. gr. mannréttindasáttmálans. Texti hans kann að sæta breytingum ritstjóra.

Í máli Erlu Hlynsdóttur (nr. 3) gegn Íslandi,

kveður mannréttindadómstóll Evrópu (önnur aðaldeild), sem situr í deild skipaðri:

András Sajó, *forseta*,
Nebojša Vučinić,
Helen Keller,
Paul Lemmens,
Egidijus Kūris,
Robert Spano,
Jon Fridrik Kjølbro, *dómara*,

og Stanley Naismith, *ritara aðaldeildar*,

að lokinni umfjöllun um málið á lokuðum fundi hinn 20. janúar og 12. maí 2015,

upp eftirfarandi dóm, sem var samþykktur þann dag sem síðast greinir.

MÁLSMEDFERÐ

1. Mál þetta á upphaf sitt í kæru (nr. 54145/10) sem Erla Hlynsdóttir („kærandi“), sem er íslenskur ríkisborgari, lagði fram gegn Íslandi á grundvelli 34. gr. Samningsins um verndun mannréttinda og mannfrelsis („mannréttindasáttmálans“) hinn 31. ágúst 2010.

2. Í fyrirsvari fyrir kæranda var Gunnar Ingi Jóhannesson, lögmaður í Reykjavík. Í fyrirsvari fyrir ríkisstjórn Íslands („ríkið“) var Ragnhildur Hjaltadóttir, ráðuneytisstjóri innanríkisráðuneytisins, sem umboðsmaður þess.

3. Kærandi taldi að dómur Hæstaréttar Íslands, sem kveðinn var upp 11. mars 2010, hefði samkvæmt 10. gr. mannréttindasáttmálans falið í sér afskipti af tjáningarfrelsi hennar, sem „ekki bæri nauðsyn til í lýðræðisþjóðfélagi“.

4. Kæran var send ríkinu hinn 6. september 2012.

MÁL SATVIK**I. MÁLAVEXTIR**

5. Kærandi, Erla Hlynsdóttir, er íslenskur ríkisborgari, fædd 1978 og búsett í Reykjavík. Hún er blaðamaður og starfar hjá dagblaðinu DV.

6. Í maí 2007 gaf ríkissaksóknari út ákæru gegn tveimur einstaklingum vegna innflutnings á kókaíni til Íslands. Kókaínið hafði verið falið í bifreið af gerðinni Mercedes Benz, þar sem það hafði uppgötvast af tollvörðum.

Hafði lögreglan fjarlægt kókaínið og sett annað efni í þess stað. Einn hinna ákærðu, A, hafði sótt bifreiðina á tollinn og greitt af henni aðflutningsgjöld. Hann og annar ákærði óku bifreiðina á verkstæði þar sem efnið var fjarlægt.

7. Dagblaðið DV birti grein hinn 5. júlí 2007 um yfirstandandi sakamál gegn A og meðákærða hans fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Mynd var birt af A á forsíðu dagblaðsins þar sem hann gekk inn í dómsal. Undir ljósmyndinni var stór fyrirsögn, „Hræddir kókaínsmyglarar“, og þar fyrir neðan var ritað að báðir ákærðu óttuðust hefndaraðgerðir vitorðsmanna og hefðu því neitað að nafngreina þá. Nafn A var einnig birt á forsíðunni með þeim ummælum að hann og meðákærði hans gætu átt von á fangelsisdómi allt að sjö eða átta árum og þremur til fjórum árum hvor um sig fyrir að fjarlægja efnið.

8. Greinin sjálf birtist á 2. blaðsíðu dagblaðsins og var kærandi tilgreindur sem höfundur. Hjá greininni var birt önnur ljósmynd af A, þar sem hann var enn nafngreindur. Í greininni var staðhæft að A hefði óttast að gefa upp nafn þess sem hann sagði að í raun hefði staðið á bak við innflutninginn og að hann óttaðist um öryggi sitt og fjölskyldu sinnar. Í greininni var að finna eftirfarandi ummæli:

“Ríkissaksóknari fer fram á sjö til átta ára fangelsi yfir A sem ákærður hefur verið fyrir innflutning á tæpum 3,8 kílóum af kókaíni ætluðum til sölu ásamt óþekktum samverkamanni. Farið er fram á þriggja til fjögurra ára fangelsi yfir B, sem einnig var ákærður í málinu fyrir að hafa í félagi við A fjarlægt ætluð fíkniefni úr bifreiðinni.”

9. Í næstu málsgrein var eftirfarandi staðhæft:

„Kókaínið var falið í bifreið sem A flutti til landsins og tók í sína vörslu í febrúar 2007 í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað en lögregla hafði þá gert efnið upptækt og skipt því út fyrir gerviefni.“

Þessi setning var orðrétt höfð eftir málsatvikalýsingunni í ákæruskjalinu án þess að beint væri vísað til þess skjals.

10. Með dómi sem kveðinn var upp 12. júlí 2007 sýknaði héraðsdómur bæði A og meðákærða hans af öllum sökum og hinn 29. maí 2008 staðfesti Hæstiréttur sýknudóminn.

11. Hinn 21. október 2008 höfðaði A meiðyrðamál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur gegn kæranda og S.M.E., sem var ritstjóri DV á þeim tíma sem um ræðir. Í stefnu sinn krafðist hann þess að fyrirsögnin („Hræddir kókaínsmyglarar“), sem birst hafði á forsíðu dagblaðsins, er gefið var út af DV hinn 5. júlí 2007, og ummælin, sem vitnað er til á 9. lið hér að framan, yrðu dæmd dauð og ómerk. Þá krafðist A þess að stefndu yrðu óskipt dæmd til að greiða honum miskabætur að fjárhæð 2.500.000 krónur og að auki 500.000 krónur til greiðslu kostnaðar við birtingu dómsins í þremur dagblöðum.

12. A taldi að ábyrgð á ummælunum lægi hjá kæranda sem höfundi greinarinnar, sbr. 2. mgr. 15. gr. prentлага nr. 57/1956. Enginn hefði verið tilgreindur sem höfundur fyrirsagnarinnar á forsíðunni og því bæri útgefandi

eða ritstjóri ábyrgð á henni (sbr. 3. mgr. 15. gr. sömu laga í 23. málsgrein hér að neðan).

13. Með dómi, sem kveðinn var upp 26. júní 2009, dæmdi héraðsdómur kæranda og ritstjóra í hag. Í forsendum sínum vísaði dómurinn til tjáningarfrelsis og friðhelgi einkalífs, sem varið er af stjórnarskrá Íslands. Ennfremur sagði í dóminum:

„Þegar skarast fyrrgreindir hagsmunir stefndu af því að njóta tjáningarfrelsis og hagsmunir stefnanda af því að njóta friðhelgi einkalífs síns, ber að líta til þess hvort hið birta efni sem stefndu bera ábyrgð á, geti talist þáttur í almennri þjóðfélagsumræðu og eigi þannig erindi til almennings. Umdeild ummæli birtust í umfjöllun blaðsins um opinbert mál, þar sem stefnanda hafði verið gefinn að sök alvarlegur glæpur. Réttarhaldið var opið almenningi og þeim sem vildu á hlýða, eins og tíðkanlegt er, og er frásögn stefndu í samræmi við það sem þar kom fram. Verður að telja það eðlilegt að færðar séu fréttir af sakamálum sem til meðferðar eru í dómstólum landsins og þátt í störfum fréttamanna. Verður ekki gerð sú krafa að beðið sé niðurstöðu dómsmáls áður en greint er frá málinu. Breytir þar engu um þó svo stefnandi hafi síðar verið sýknaður af ákærinni. Verður því að telja að hið birta efni hafi á þeim tíma, sem það var birt, átt erindi við almenning og hafi haft fréttagildi. Þó svo fyrirsögn á forsiðu sé færð í stílinn verður að líta til þess, að þar er vitnað í það sem fram kom við yfirheyrslu yfir stefnanda í sakamálinu, þ.e. að hann vildi ekki gefa upp nafn mannsins sem stefnandi var ákærður fyrir að hafa flutt inn fíkniefni fyrir, þar sem hann óttaðist um öryggi sitt og fjölskyldu sinnar. Þegar allt framangreint er virt verða ummælin því ekki talin hafa verið móðgandi eða meiðandi fyrir stefnanda, sbr. 234. gr. almennra hegningarlaga eða falið í sér aðdróttun, sbr. 235. gr. sömu laga. Þá verða þau ekki talin hafa verið ólögmæt meingerð gegn persónu hans og æru.“

A áfrýjaði dómi héraðsdóms til Hæstaréttar.

14. Með dómi, sem kveðinn var upp 11. mars 2010, sneri Hæstiréttur dómi héraðsdóms við. Voru orðin „kókaínsmyglarar“ á forsiðu blaðsins og ummælin „í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað“ ómerkt og kæranda og ritstjóra gert að greiða áfrýjanda í sameiningu 100.000 krónur með dráttarvöxtum (u.þ.b 575 evrur (EUR)) í miskabætur ásamt vöxtum og 50.000 krónur til að standa straum af kostnaði af opinberri birtingu niðurstöðu dómsins. Í dóminum var m.a. að finna eftirfarandi rökstuðning:

„Þegar ummælin, sem málið varðar, birtust í DV 5. júlí 2007 var beðið dóms í héraði í máli ákærvaldsins á hendur áfrýjanda og öðrum manni. Þetta kom skýrlega fram í greininni, þar sem sakargiftir á hendur þeim voru raktar efnislega ásamt nokkrum meginatriðum úr sönnunarfærslu ákærvaldsins og skýrslum þeirra við aðalmeðferð málsins. Því er ekki borið við af áfrýjanda að sú frásögn hafi í einhverju verið röng, ef frá er talinn sá hluti hennar, sem dómkröfur hans varða. Þessi skrif sneru að alvarlegu sakamáli, sem rekið var fyrir dómi í heyranda hljóði, og sætti því engum takmörkunum eftir 10. gr. þágildandi laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála að fjölmiðlar neyttu frelsis samkvæmt 73. gr. stjórnarskrárinnar til að fjalla um málið, þar á meðal með því að nafngreina þá, sem sökum voru bornir. Í þeirri umfjöllun bar á hinn bóginn að gæta sérstaklega að því að það er hlutverk dómstóla að slá því föstu hvort sakaðir menn séu sannir að broti, en ekki fjölmiðla.

... var áfrýjandi sýknaður af refsikröfu ákærvaldsins með héraðsdómi, sem gekk réttu viku eftir birtingu ummællanna í DV, og stóð sú niðurstaða óröskuð samkvæmt dómi Hæstaréttar 29. maí 2008. Með þeim málalokum var því þannig hafnað að áfrýjandi og meðákærði hafi í þessu tilviki orðið sannir að sök um að vera

„kókainsmyglarar“ og jafnframt að áfrýjandi hafi í febrúar 2007 tekið fyrirnefnda bifreið í sínar vörslur „í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað“, en þetta tvennt var fullt í þeim ummælum, sem áfrýjandi leitar hér ómerkingar á, án nokkurs efnislegs fyrirvara um að þær staðhæfingar væru reistar á ákæru, sem varist væri fyrir dómi. Að virtum málalokum um þá ákæru fölu þessi ummæli í sér aðdróttun í garð áfrýjanda og eru ekki efni til annars en að verða við kröfu hans um ómerkingu þeirra. Að því er varðar önnur ummæli, sem áfrýjandi krefst að verði ómerkt, er til þess að líta að orðið „hræddir“ í fyrirsögn á forsiðu fól í sér gildisdóm og studdist að auki við ummæli, sem féllu við skýrslugjöf áfrýjanda og meðákærða í sakamálinu. Frásögn í greininni á innsíðu blaðsins um að kókaín hafi verið falið í bifreiðinni, sem áfrýjandi flutti til landsins og tók í sínar vörslur í febrúar 2007, eftir að lögregla hafði lagt hald á fíkniefnin og sett gerviefni í þeirra stað, fól aðeins í sér lýsingu á staðreyndum, sem lágu fyrir í sakamálinu. Eru því engin skilyrði til að ómerkja ummæli, sem að þessu lútu.

Ef frá er talið eitt orð í forsiðufyrirsögn á blaðinu birtust ummælin, sem ómerkt eru, sem fyrr segir í grein, sem [kærandi] var nafngreind[ur] sem höfundur að, og ber hún fábótaábyrgð á þeim samkvæmt 2. mgr. 15. gr. laga nr. 57/1956 um prentrétt. Á hinn bóginn var enginn nafngreindur sem höfundur forsiðufyrirsagnarinnar og fellur því fábótaábyrgð vegna hennar á stefnda [S.M.E.] sem ritstjóra blaðsins, sbr. 3. mgr. sömu lagagreinar. Milli ummælanna í forsiðufyrirsögninni á blaðinu og greinarinnar á 2. blaðsíðu voru þau tengsl að dæma verður stefndu í sameiningu til að greiða áfrýjanda miskabætur vegna þeirra. Þegar litið er til þess að ómerking ummælanna ein út af fyrir sig réttir eins og hér stendur á hlut áfrýjanda að verulegu leyti eru þær bætur að öllu öðru virtu hæfilega ákveðnar 100.000 krónur, en sú fjárhæð ber dráttarvexti eins og nánar greinir í dómsorði. Með vísan til 2. mgr. 241. gr. almennra hegningarlaga verður stefndu einnig gert að greiða áfrýjanda 50.000 krónur til að standa straum af kostnaði af opinberri birtingu niðurstöðu þessa máls, en af þeirri fjárhæð hefur hann ekki krafist vaxta.“

15. Að fengnum sýknudómi höfðaði A mál fyrir íslenskum dómstólum þar sem hann krafðist bóta frá íslenska ríkinu vegna gæsluvarðhalds að ósekju meðan á framangreindri rannsókn á sakamáli stóð, en án árangurs. Í dómi Hæstaréttar frá 16. júní 2010 var komist að þeirri niðurstöðu að gæsluvarðhaldið hefði verið réttmætt þótt hann hefði síðar verið sýknaður.

16. Í apríl 2009 var A aftur handtekinn vegna aðildar að innflutningi fíkniefna til Íslands og í desember 2009 var hann dæmdur með endanlegum dómi til tíu ára fangelsisvistar vegna þátttöku sinnar í brotinu.

II. TILVÍSUN TIL LAGA

17. 70. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, lög nr. 33/1944, er svohljóðandi:

„Öllum ber réttur til að fá úrlausn um réttindi sín og skyldur eða um ákæru á hendur sér um refsiverða háttsemi með réttlátri málsmeðferð innan hæfilegs tíma fyrir óháðum og óhlutdrægum dómstóli. Dómþing skal háð í heyranda hljóði nema dómari ákveði annað lögum samkvæmt til að gæta velsæmis, allsherjarreglu, öryggis ríkisins eða hagsmuna málsaðila.

Hver sá sem er borinn sökum um refsiverða háttsemi skal talinn saklaus þar til sekt hans hefur verið sönnuð.“

18. 71. gr. stjórnarskrárinnar er svohljóðandi:

„Allir skulu njóta friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu.

Ekki má gera líkamsrannsókn eða leit á manni, leit í húsakynnum hans eða munum, nema samkvæmt dómsúrskurði eða sérstakri lagaheimild. Það sama á við um rannsókn á skjólum og póstsendingum, símötum og öðrum fjarskiptum, svo og hvers konar sambærilega skerðingu á einkalífi manns.“

19. 73. gr. stjórnarskrárinnar er svohljóðandi:

„Allir eru frjálssir skoðana sinna og sannfæringar.

Hver maður á rétt á að láta í ljós hugsanir sínar, en ábyrgjast verður hann þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar sambærilegar tálmanir á tjáningarfrelsi má aldrei í lög leiða.

Tjáningarfrelsi má aðeins setja skorður með lögum í þágu allsherjarreglu eða öryggis ríkisins, til verndar heilsu eða siðgæði manna eða vegna réttinda eða mannorðs, annarra, enda teljist þær nauðsynlegar og samrýmist lýðræðishefðum.“

20. Í XXV. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sem ber yfirskriftina „Ærumeiðingar og brot gegn friðhelgi einkalífs“, er að finna eftirfarandi ákvæði sem við eiga:

234. gr.

„Hver, sem meiðir æru annars manns með móðgun í orðum eða athöfnum, og hver, sem ber slíkt út, skal sæta sektum eða fangelsi allt að 1 ári.“

235. gr.

„Ef maður dróttar að öðrum manni einhverju því, sem verða myndi virðingu hans til hnekkis, eða ber slíka aðdróttun út, þá varðar það sektum eða fangelsi allt að 1 ári.“

236. gr.

„Sé ærumeiðandi aðdróttun höfð í frammi eða borin út gegn betri vitund, þá varðar það fangelsi allt að 2 árum.

Sé aðdróttun birt eða borin út opinberlega, enda þótt sakaráberi hafi ekki haft sennilega ástæðu til að halda hana rétta, þá varðar það sektum eða fangelsi allt að 2 árum.“

241. gr.

„Í meiðyrðamáli má dæma óviðurkvæmileg ummæli ómerk, ef sá krefst þess, sem misgert var við.

Dæma má þann, sem sekur reynist um ærumeiðandi aðdróttun, til þess að greiða þeim, sem misgert var við, ef hann krefst þess, hæfilega fjárhæð til þess að standast kostnað af birtingu dóms, atriðisorða hans eða forsendna jafnframt, eftir því sem ástæða þykir til, í opinberu blaði eða riti, einu eða fleirum.“

21. 1. mgr. 25. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 er svohljóðandi:

„Beri tveir eða fleiri óskipta bótaábyrgð skal ábyrgð þeirra innbyrðis skiptast eftir því sem sanngjarnt þykir þegar litið er til eðlis skaðabótaábyrgðar þeirra og atvika að öðru leyti.“

22. 1. mgr. 26. gr. sömu laga er svohljóðandi:

“Heimilt er að láta þann sem:

- a. af ásetningi eða stórfelldu gáleysi veldur líkamstjóni eða
- b. ábyrgð ber á ólögmætri meingerð gegn frelsi, friði, æru eða persónu annars manns greiða miskabætur til þess sem misgert var við.“

23. 15. gr. laga nr. 57/1956, um prentrétt, er svohljóðandi:

15. gr.

„Um ábyrgð á efni annarra blaða eða tímarita en þeirra, er getur í 14. gr., gilda þessar reglur:

Höfundur ber refs- og fébótaábyrgð á efni ritsins, ef hann hefur nafngreint sig og er auk þess annaðhvort heimilisfastur hér á landi, þegar ritið kemur út, eða undir íslenskri lögsögu, þegar mál er höfðað.

Ef enginn slíkur höfundur hefur nafngreint sig, ber útgefandi rits eða ritstjóri ábyrgðina, því næst sá er hefur ritið til sölu eða dreifingar, og loks sá, sem annast hefur prentun þess eða letrun.“

24. Í siðareglum Blaðamannafélags Íslands er að finna eftirfarandi ákvæði:

1. gr.

„Blaðamaður leitast við að gera ekkert það, sem til vanvirðu má telja fyrir stétt sína eða stéttarfélag, blað eða fréttastofu. Honum ber að forðast hvaðeina sem rýrt gæti álit almennings á starfi blaðamanns eða skert hagsmunum stéttarinnar. Blaðamaður skal jafnan sýna drengskap í skiptum sínum við starfsfélaga.“

2. gr.

„Blaðamanni er ljós persónuleg ábyrgð á öllu sem hann skrifar. Hann hefur í huga að almennt er litið á hann sem blaðamann þó að hann komi fram utan síns eiginlega starfssviðs, í riti eða ræðu. Blaðamaður virðir nauðsynlegan trúnað við heimildarmenn sína.“

3. gr.

„Blaðamaður vandar upplýsingaöflun sína, úrvinnslu og framsetningu svo sem kostur er og sýnir fyllstu tillitssemi í vandasömum málum. Hann forðast allt, sem valdið getur saklausu fólki, eða fólki sem á um sárt að binda, óþarfa sársauka eða vanvirðu.“

4. gr.

„... Í frásögnum af dóms- og refsímálum skulu blaðamenn virða þá meginreglu laga að hver maður er talinn saklaus þar til sekt hans hefur verið sönnuð.“

LAGAATRÍÐI

I. MEINT BROT GEGN 10. GR. MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

25. Kærandi taldi að dómur Hæstaréttar Íslands, sem kveðinn var upp 11. mars 2010, hefði falið í sér afskipti af tjáningarfrelsi hennar, sem ekki „bæri nauðsyn til í lýðræðisþjóðfélagi“ og þar með brotið gegn 10. gr. mannréttindasáttmálans, sem er svohljóðandi:

„1. Sérhver maður á rétt til tjáningarfrelsis. Sá réttur skal einnig ná yfir frelsi til að hafa skoðanir, taka við og skila áfram upplýsingum og hugmyndum heima og erlendis án afskipta stjórnvalda. Ákvæði þessarar greinar skulu eigi hindra ríki í að gera útvarps-, sjónvarps- og kvikmyndafyrirtækjum að starfa aðeins samkvæmt sérstöku leyfi.

2. Þar sem af réttindum þessum leiðir skyldur og ábyrgð er heimilt að þau séu háð þeim formsreglum, skilyrðum, takmörkunum eða viðurlögum sem lög mæla fyrir um og nauðsyn ber til í lýðræðislegu þjóðfélagi vegna þjóðaröryggis, landvarna eða almannaheilla, til þess að firra glundroða eða glæpum, til verndar heilsu eða siðgæði manna, mannorði eða réttindum og til þess að koma í veg fyrir uppljóstran trúnaðarmála eða til þess að tryggja vald og óhlutdrægni dómstóla.“

26. Ríkið mótmælti þessari röksemdafærslu.

Meðferðarhæfi

27. Ríkið taldi að ábyrgðin á birtingu fyrirsagnarinnar á forsiðu dagblaðsins, „Hræddir kókaínsmyglarar“ hefði legið hjá ritstjóranum, S.M.E., sem ekki var aðili að málinu fyrir mannréttindadómstólnum. Í greinargerðum [ríkisins] hefði kærandi „einungis“ verið talinn bera ábyrgð á greininni á bls. 2 í dagblaðinu, þar sem var að finna ummælin „í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað“. Sú staðreynd að kæranda og ritstjóra hefði verið gert að greiða bætur óskipt væri sérstakt álitaefni, sem þýddi að samkvæmt 1. mgr. 25. gr. skaðabótalaga gæti kærandi krafist endurgreiðslu að hluta úr hendi ritstjórans ef hún greiddi fjárhæðina alla sjálf. Prentlög kæmu ekki í veg fyrir að bætur yrðu greiddar óskiptar. Hins vegar, eins og kærandi benti á, gæti refsíábyrgð vegna prentaðs mál aldrei verið óskipt, en um það hefði ekki verið deilt í þessu máli. Ríkið benti á að ekkert væri að finna í málsgögnum sem benti til þess að kærandi hefði greitt alla fjárhæðina eða jafnvel hluta hennar. Þann hluta kærunnar yrði því að lýsa ótæka vegna aðildarskorts (*ratione personae*).

28. Kærandi mótmælti þessari röksemdafærslu og lagði áherslu á að henni og S.M.E. hefði verið gert að greiða skaðabæturnar óskipt. S.M.E. hefði ekki greitt alla fjárhæðina en jafnvel þótt svo hefði verið hefði það ekki áhrif á rétt hennar til þess að leita viðurkenningar á því að með dómi Hæstaréttar hefði verið brotið gegn tjáningarfrelsi hennar. Það gæti aðeins skipt máli fyrir kröfu hennar um sanngjarnar bætur.

29. Dómstóllinn bendir á að þótt Hæstiréttur hafi ekki rakið hin umdeildu orð *kókaínsmyglarar* í forsiðufyrirsögninni til kæranda heldur til ritstjórans hefði rétturinn engu að síður talið að milli ummælanna í forsiðufyrirsögn blaðsins og greinarinnar á 2. blaðsíðu væru þau tengsl að dæma mætti kæranda og ritstjóra í sameiningu til að greiða miskabætur vegna þeirra beggja. Því verður að hafna mótmælum ríkisins.

30. Ennfremur er kæra þessi ekki augljóslega illa ígrunduð í skilningi alíðar 3. mgr. 35. gr. mannréttindasáttmálans og ekki getur hún talist ómeðferðarhæf á neinum öðrum forsendum. Því ber að telja kærana meðferðarhæfa.

B. Málsástæður

31. Dómstóllinn telur að hin umdeilda ráðstöfun hafi falið í sér „afskipti stjórnvalda“ af tjáningarfrelsi kæranda, sem tryggt er samkvæmt 1. mgr. 10. gr.

32. Afskiptin áttu sér lagastoð í 235. gr. og 1. mgr. 241. gr. almennra hegningarlaga, 2. og 3. mgr. 15. gr. prentlaga og 1. mgr. 25. gr. skaðabótalaga (sbr. 20. - 30. mgr. hér að framan) og voru því „lögmælt“ í skilningi 2. mgr. 10. gr. mannréttindasáttmálans.

33. Varðandi síðara atriðið ber að geta þess að í fyrsta sinni í athugasemdum sínum frá 27. mars 2013, þar sem svarað var athugasemdum ríkisins frá 15. janúar 2013, taldi kærandi með vísan til framangreindar viðmiðunar, þ.e. „lögmælt“ að Hæstiréttur hefði horft framhjá stigskiptingu ábyrgðar sem fjallað er um í 15. gr. prentlaga (sjá 23. mgr. hér að framan). Þar sem enginn höfundur hefði verið nafngreindur að forsiðufyrirsögninni bæri ritstjórinn næstur ábyrgðina. Þótt prentlögin væru óskýr að því er varðar hvern ætti að nafngreina sem höfund ummæla eða efnis, væri ljóst að ábyrgð í skilningi laganna fæli í sér fjárhags- og refsíábyrgð, sem að mati kæranda gæti ekki verið óskipt. Með öðrum orðum telur hún að afskiptin hafi ekki verið lögmælt. Dómstóllinn sér þó ekki ástæðu til þess að vefengja túlkun og framkvæmd innlends réttar af hálfu Hæstaréttar. Það kemur fyrst og fremst í hlut landsyfirvalda, einkum dómstóla, að leysa úr vandkvæðum við túlkun innlends réttar. Hlutverk dómstólsins takmarkast því við að ganga úr skugga um hvort afleiðingar slíkrar túlkunar samræmist mannréttindasáttmálanum (sbr. m.a. *Pérez de Rada Cavanilles gegn Spáni*, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII; *Rekvényi gegn Ungverjalandi* [GC], nr. 25390/94, 35 mgr., ECHR 1999-III; og *Centro Europa 7 S.r.l. og Di Stefano gegn Ítalíu* [GC], nr. 38433/09, 140 mgr., ECHR 2012). Röksemdir hennar verða teknar til athugunar í umfjölluninni um skilyrðið um nauðsyn hér að neðan.

34. Dómstóllinn telur ennfremur að afskiptin hafi haft þann lögmæta tilgang að vera til verndar „mannorði eða réttindum annarra“.

35. Eftir stendur að taka afstöðu til þess hvort afskiptin hafi verið „nauðsynleg í lýðræðislegu þjóðfélagi“.

1. Sjónarmið aðila

(a) Kærandi

36. Kærandi mótmælti lýsingu ríkisins á íslenskum lögum og framkvæmd, sem að hennar mati væri ónákvæm og/eða villandi. Þótt rétt sé að 73. gr. stjórnarskrárinnar tryggi tjáningarfrelsi og mannréttindasáttmálinn hefði verið tekinn upp í íslenskan rétt hefðu dómstólar á Íslandi beitt ákvæðum mannréttindasáttmálans með þeim hætti að ekki samrýmist framkvæmd mannréttindadómstólsins og beitti sjaldan 73. gr. stjórnarskrárinnar í samræmi við mannréttindasáttmálann og framkvæmd mannréttindadómstólsins.

37. Hefði niðurstaða Hæstaréttar í dómi hans frá 11. mars 2010 falið í sér brot gegn rétti fréttamanna til þess að koma á framfæri við almenning upplýsingum um yfirstandandi réttarhöld í sakamáli. Mikilvægt sé í lýðræðislegu þjóðfélagi og réttarríki að réttarhöld í sakamálum séu opin almenningi og fjölmiðlum. Sakamálið gegn A hefði verið umtalað þar sem magn fíkniefna sem hefði verið gert upptækt af lögreglu hefði gert það að einu stærsta kókaínmáli landsins. Málið hefði því vakið athygli fjölmiðla og ætti erindi við almenning.

38. Í blaðgreininni hefði ekki verið að finna neinar staðhæfingar um A sem ekki samrýmdust ákærunum á hendur honum. Kærandi mótmælti þeirri niðurstöðu Hæstaréttar að orðrétt tilvitnun í ákæruskjalið gæti talist aðdróttun. Ennfremur væri augljóst þegar greinin væri lesin í heild að um væri að ræða lýsingu á ákærum ríkissaksóknara á hendur A. Í greininni hefði einnig verið tekið skýrt fram að málið væri til meðferðar fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur á þeim tíma sem hún birtist og að ekki væri að vænta dóms fyrr en síðar.

39. Kærandi mótmælti því mati Hæstaréttar að þar sem A hefði síðar verið sýknaður af ákærunum gegn honum yrði þegar af þeirri ástæðu að ómerkja ummælin. Það kæmi varla heim og saman við þá staðreynd að í skaðabótamálinu sem höfðað hefði verið af A gegn íslenska ríkinu hefði Hæstiréttur dæmt hinum síðarnefnda málsaðila í hag þrátt fyrir sýknun hins fyrrnefnda (sjá 15. mgr. hér að framan).

40. Ennfremur sé saksóknara skylt samkvæmt 145. gr. laga um meðferð opinberra mála að fella niður mál telji hann að sönnunargögn í málinu séu ekki nægileg til sakfellis fyrir rétti. Þannig mætti draga þá ályktun að Ríkissaksóknari hefði verið þeirrar skoðunar að sönnunargögn í sakamálinu gegn A hefðu nægt til sakfellis. Í ljósi framangreinds væri erfitt að skilja þá röksemdafærslu Hæstaréttar í meiðyrðamálinu að það væri hlutverk dómstóla en ekki fjölmiðla að slá því föstu að sakaður maður sé sannur að broti.

41. Þá hefði Hæstiréttur með niðurstöðu sinni um að í orðunum „kókaínsmyglarar“ fælist ærumeiðing ekki tekið tillit til þess sjónarmiðs að tjáningarfrelsi nær hugsanlega einnig til þess að ýkja að vissu marki eða jafnvel ögra (sbr. m.a. *Prager og Oberschlick gegn Austurríki*, 26. apríl 1995, A-deild nr. 313, og *Stoll gegn Sviss* [GC] nr. 69698/01, ECHR 2007-V). Andstætt því sem ríkið héldi fram ættu þessi grundvallaratriði við í fyrirliggjandi máli. Þannig taldi hún að A hefði mátt gera ráð fyrir að þola almenna umræðu um þetta tiltekna mál og gæti ekki átt rétt á sama verndarstigi og aðrir. Þá lagði hún áherslu á að hún hefði ekkert haft um forsiðufyrirsögnina að segja, sem hún hefði reyndar ekki séð þar til blaðið kom út. En jafnvel þótt í henni hefðu e.t.v. falist einhverjar ýkjur eða ögrun félli það undir frelsi fjölmiðla.

42. Að mati kæranda væri ekki unnt að líta svo á að skorðurnar sem henni voru settar þjónuðu ríkri þjóðfélagslegri þörf eða væru nauðsynlegar í lýðræðislegu þjóðfélagi. Af niðurstöðu Hæstaréttar mætti ráða að fjölmiðlum væri óheimilt að fjalla um sakamál eða vitna til staðreynda í sakamálum fyrr en dómur væri genginn og sök sönnuð. Í þessu sambandi lagði hún áherslu á að hin umdeildu ummæli í greininni hefðu verið orðrétt tilvitnun í opinbert skjal – ákæruskjalið – sem nú hefði komið fram í endanlegum dómi í málinu, sem birtur hefði verið á netinu.

43. Kærandi lagði ennfremur áherslu á að hún hefði verið í góðri trú og byggt á staðreyndum. Þegar greinin væri lesin í heild gæti engum dulist að efni hennar væri yfirstandandi réttarhöld í sakamáli. Greinin hefði hafist á því að taka fram að A ætti yfir höfði sér sjö til átta ára fangelsi vegna innflutnings á kókaíni. Greininni hefði síðan lokið með því að taka fram að hann sæti í gæsluvarðhaldi til 13. júlí 2007 og að búast mætti við að dómur yrði kveðinn upp fyrir þann tíma. Hún hefði stuðst við opinbert skjal – ákæruskjalið – og í greininni hefðu ekki falist neinar ýkjur eða ögrun. Kærandi vísaði til *Bladet Tromsø og Stensaas gegn Noregi* ([GC] nr. 21980/93, ECHR 1999-III); *Colombani o.fl. gegn Frakklandi* (nr. 51279/99, ECHR 2002-V); og, sér í lagi, *Thoma gegn Lúxemborg* (nr. 38432/97, ECHR 2001-III), þar sem dómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að blaðamanni væri heimilt að byggja á efni opinberra gagna án þess að ráðast í sjálfstæðar rannsóknir. Svo virtist sem helstu mistök hennar hefðu verið að setja ekki fjarlægð milli sín og hins umdeilda málsliðar, sem tekinn hefði verið upp úr ákæruskjalinu. Hún vitnaði hins vegar aftur til *Thoma*, sem vísað er til hér að framan, þar sem dómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að slík krafa samræmdist ekki því hlutverki fjölmiðla að veita upplýsingar um atburði, skoðanir og hugmyndir samtímans. Ennfremur taldi hún, með vísan til *Verlagsgruppe News GmbH gegn Austurríki* (nr. 76918/01, 14. desember 2006), að slík krafa væri of formbundin til þess að geta talist hófleg.

44. Kærandi taldi einnig, með vísan til *Perna gegn Ítalíu* ([GC] nr. 48898/99, ECHR 2003-V), að Hæstarétti hefði borið að standa vörð um

grundvallarreglur tjáningarfrelsisins með því að líta á greinina í heild og refska kæranda ekki fyrir meiðyrði vegna brots af þeim ummælum sem viðhöfð hefðu verið.

45. Í ljósi framangreinds taldi kærandi að hagsmunir A af því að vernda mannorð sitt gætu ekki talist nægir til þess að vega á móti brýnum hagsmunum almennings af því að upplýsingar yrðu veittar um sakamálið.

46. Þá taldi kærandi að fjárhæðin, sem henni hefði verið gert að greiða með vöxtum, hefði ekki verið sérlega hófleg í ljósi tiltölulegra lágra launa sem blaðamenn hefðu á Íslandi og að hún hefði þurft að greiða dráttarvexti og málskostnað sinn að auki. Hvað sem því liði, eins og dómstóllinn hefði tekið fram í *Jersild gegn Danmörku* (dómur frá 23. september 1994, A-deild nr. 298), skiptu hófleg mörk sektarinnar ekki máli; það sem skipti máli væri sú staðreynd að blaðamaðurinn hefði verið sakfelldur.

47. Dómurinn í fyrirbyggjandi máli hefði þannig ógnað frjálsum og opnum umræðum og grundvallarhlutverki fjölmiðla, sem væri að miðla upplýsingum og hugmyndum um mikilvæg mál sem erindi ættu við almenning. Af því leiddi að niðurstaða Hæstaréttar hefði falið í sér brot gegn 10. gr. mannréttindasáttmálans.

(b) Ríkið

48. Ríkið lagði á það áherslu í upphafi að mannréttindasáttmalinn hefði verið tekin upp í íslensk lög og það væri viðurkennd íslensk réttarframkvæmd að túlka ákvæði stjórnarskrárinnar til samræmis við ákvæði mannréttindasáttmálans og dómaframkvæmd dómstólsins.

49. Íslenskir dómstólar hefðu ítrekað staðfest að hlutverk fjölmiðla í lýðræðislegu þjóðfélagi og réttindi og skyldur blaðamanna væru afar mikilvægar þegar lagt væri mat á það hvort kalla skyldi blaðamann til ábyrgðar vegna birtra ummæla sinna. Hins vegar hefði mannréttindadómstóllinn fallist á að blaðamönnum bæru ákveðnar skyldur, svo sem að starfa „í góðri trú og byggja á staðreyndum og veita „nákvæmar og áreiðanlegar“ upplýsingar í samræmi við siðareglur blaðamennsku“ (sem dæmi var vísað til *Bladet Tromsø og Stensaas*, sjá tilvísun hér að framan, 65. mgr., og *Godlevskiy gegn Rússlandi* nr. 14888/03, 42. mgr., 23. október 2008).

50. Ríkið vísaði einnig til *Ruokanen o.fl. gegn Finnlandi* (nr. 45130/06, 6. apríl 2010), og *News Verlags GmbH & Co.KG gegn Austurríki* (nr. 31457/96, 56. mgr., ECHR 2000-I). Í síðarnefnda dóminum hefði mannréttindadómstóllinn tekið fram að takmörk leyfilegra ummæla um yfirstandandi sakamál kynnu ekki að ná til staðhæfinga sem líklegar væru til þess að skaða möguleika manns til þess að hljóta réttláta málsmeðferð eða sem kynni að grafa undan trausti almennings á hlutverki dómstóla í framgangi réttvísinnar. Að mati ríkisins þyrfti að kanna hvert einstakt mál í ljósi þessara grundvallarreglna þegar mat væri lagt á réttindi og skyldur blaðamanna.

51. Í þessu máli hefði Hæstiréttur lagt áherslu á skyldu fjölmiðla til þess að flytja fréttir um dómsmeðferð í alvarlegum opinberum málum og hefði grein kæranda að mestu verið talin í samræmi við viðteknar reglur í slíkum frétttaflutningi. Hins vegar hefði staðhæfingin í greininni og á forsíðunni, þar sem gengið var út frá sekt A sem gefinni, verið Hæstarétti sérstakt áhyggjuefni, og hann hefði því bent á það það væri hlutverk dómstóla en ekki fjölmiðla að kveða upp úr um sekt manna.

52. Þá hefði staðhæfing kæranda um sekt A engan veginn verið nauðsynlegt framlag í frétttaflutninginn um sakamálið. Ómerking þessara einstöku ummæla hindraði þannig ekki skýlausan rétt og skyldu fjölmiðla til þess að miðla fréttum til almennings um sakamál með áreiðanlegum og nákvæmum hætti.

53. Hæstiréttur hefði gert skýran greinarmun á gildisdómum og fullyrðingum um staðreyndir. Rétturinn hefði talið að hin umdeilda staðhæfing í greininni og síðasta orðið í fyrirsögninni („kókaínsmyglarar“) á forsíðunni teldust fullyrðingar um staðreyndir fremur en gildisdómar. Ennfremur hefði rétturinn gert greinarmun á staðhæfingum A og meðákærðs í réttarhöldunum og öðrum staðhæfingum sem kærandi hefði ritað í greininni. Í þeim staðhæfingum hefði verið gengið út frá sekt A án nokkurra fyrirvara um að þær byggðu á ákæru sem til meðferðar væri fyrir réttinum. Hins vegar var talið að orðið „Hræddir“ hefði falið í sér gildisdóm sem ennfremur var stutt af þeim yfirlýsingum sem gefnar voru í réttarhöldunum og því hefði Hæstiréttur ekki ómerkt það. Á hinn bóginn hefði sú fullyrðing að A hefði tekið bifreiðina í sínar vörslur „í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað“ verið talin fela í sér aðdróttun í hans garð og af þeim sökum *var* hún ómerkt.

54. Ríkið benti ennfremur á að eðli og þyngd viðurlaganna væru þættir sem þyrfti að taka til greina þegar lagt væri mat á meðalhóf afskiptanna. Í þessu máli hefði ekki verið um að ræða hegningu. Ennfremur hefði fjárhæð miskabótanna verið hófleg í samanburði við bætur sem að jafnaði eru tildæmdar í meiðyrðamálum á Íslandi og ekki var um að ræða ritskoðun sem ætluð væri til þess letja fjölmiðla frá því að setja fram gagnrýni um mál sem eiga erindi til almennings.

55. Að mati ríkisins hefði hin umdeilda takmörkun á tjáningarfrelsi kæranda stafað af ríkri þjóðfélagslegri þörf, þ.e. rétti einstaklings sem sætti ákæru fyrir refsivert brot, friðhelgi einkalífs hans og æru. Ríkinu bæri rík skylda til þess að vernda þessi réttindi. Röksemdirnar sem Hæstiréttur hefði byggt niðurstöðu sína á hefðu verið viðeigandi og fullnægjandi og, í ljósi hinnar vægu refsingar, í samræmi við hið lögmæta markmið sem stefnt hefði verið að.

2. Álit dómstólsins

Almennar reglur

56. Varðandi skilyrðið um „nauðsyn í lýðræðislegu þjóðfélagi“ ber dómstólnum að ákvarða hvort hin kærða íhlutun svaraði til “ríkrar þjóðfélagslegrar þarfar”. Samningsríkjum ber nokkurt svigrúm til mats á því hvort slíka nauðsyn beri til en það mat er háð eftirliti Evrópu. Það er því á valdi mannréttindadómstólsins að kveða upp endanlegan úrskurð um hvort „takmörkun“ samrýmist tjáningarfrelsi sem verndað er skv. 10. gr. (sbr., meðal fjölda annarra heimilda, *Association Ekin gegn Frakklandi*, nr. 39288/98, 56. mgr., ECHR 2001-VIII; *Perna*, sjá hér að framan, 39. mgr.; og *Pedersen og Baadsgaard gegn Danmörk* [GC], nr. 49017/99, 68. mgr., ECHR 2004-XI).

57. Verkefni dómstólsins er hins vegar ekki að koma í stað innlendra dómstóla, heldur að fara yfir ákvarðanir þeirra (sjá *Fressoz og Roire gegn Frakklandi* [GC], nr. 29183/95, 45. mgr., ECHR 1999-I) og *Pedersen og Baadsgaard*, sjá hér að framan, 69. mgr.). Það þýðir ekki að eftirlitið einskorðist við það eitt að ganga úr skugga um hvort ríki, sem kært er, hafi nýtt svigrúmið sem því ber af sanngirni, varfærni eða í góðri trú; það sem dómstólnum ber að gera er að líta á hin kærðu afskipti í ljósi málsins í heild, þ.m.t. efni ummælanna, sem kærendur sæta ámæli, fyrir, svo og samhengi ummælanna (sjá *News Verlags GmbH & Co. KG* 52. mgr. og *Pedersen og Baadsgaard*, 69 mgr., sjá tilvísanir hér að framan).

58. Einkum og sér í lagi ber dómstólnum að ákvarða hvort inngripið hafi verið stutt „viðeigandi og fullnægjandi“ (e. „relevant and sufficient“) rökum af hálfu ríkisins og hvort ráðstöfunin sem gripið var til hafi verið „hófleg í ljósi þess lögmæta markmiðs sem stefnt var að“ (e. „proportionate to the legitimate aims pursued“) (sjá *Chauvy o.fl. gegn Frakklandi*, nr. 64915/01, 70. mgr., ECHR 2004-VI, og *Pedersen og Baadsgaard*, sem vísað er til hér að framan, 70. mgr.). Dómstóllinn þarf að fullvissa sig um að innlend yfirvöld, með hliðsjón af viðunandi mati á málavöxtum, hafi uppfyllt kröfur sem samrýmdust þeim meginreglum sem felast í 10. gr. mannréttinasáttmálans (sbr., meðal fjölda annarra heimilda, *Zana gegn Tyrklandi*, 25. nóvember 1997, 51. mgr., *Reports* 1997-VII, og *Pedersen og Baadsgaard*, sjá hér að framan, 70. mgr.).“

59. Við mat á því hvort niðurstöður innlendra dómstóla séu viðeigandi og fullnægjandi tekur mannréttindadómstóllinn þannig mið af því, í samræmi við nálægðarregluna, að hvaða marki innlendir dómstólar hafi gætt jafnvægis milli réttinda sem stangast á í málinu, með hliðsjón af dómaframkvæmd dómstólsins á því sviði sem um ræðir. Beri rökstuðningur landsdómstóls þess merki að hann hafi ekki haft nægjanlega hliðsjón af almennum meginreglum dómstólsins samkvæmt 10. gr. sáttmálans verður ofangreint svigrúm yfirvalda til mats óhjákvæmilega þrengra. Eins og mannréttindadómstóllinn hefur áður komist að niðurstöðu um í samhengi

10. gr. eru „gæði... könnunar dómstóla á nauðsyn ráðstöfunarinnar sérlega mikilvæg í þessu samhengi, þ. á m. hvernig viðkomandi svigrúmi til mats er beitt“ (sbr. *Animal Defenders International gegn Bretlandi* [GC], nr. 48876/08, 108. mgr., ECHR 2013 (útdrættir)).

60. Í dómi sínum í máli *Axel Springer AG gegn Þýskalandi* ([GC], nr. 39954/08, 83. mgr., 7. febrúar 2012), ítrekaði dómstóllinn að rétturinn til verndar mannorði sé verndaður skv. 8. gr. mannréttindasáttmálans og hluti af réttinum til einkalífs (sbr. *Chauvy o.fl. gegn Frakklandi*, sjá hér að framan, 70. mgr.; *Cumpănă og Mazăre gegn Rúmeníu* [GC], nr. 33348/96, 91. mgr., ECHR 2004-XI; *Pfeifer gegn Austurríki* nr. 12556/03, 35. mgr., 15. nóvember 2007; og *Polanco Torres og Movilla Polanco gegn Spáni*, nr. 34147/06, 40. mgr., 21. september 2010). Eins og dómstóllinn benti hins vegar á í sama dómi þarf atlaga að mannorði að ná tilteknu alvarleikastigi til þess að falla undir 8. gr. og hún þarf að vera með þeim hætti að hún skerði rétt viðkomandi til þess að njóta friðhelgi einkalífs (sbr. einnig *A. gegn Noregi*, nr. 28070/06, 64. mgr., 9. apríl 2009; og *Sidabras og Džiautas gegn Litháen*, nr. 55480/00 og 59330/00, 49. mgr., ECHR 2004-VIII).

61. Í máli *Axel Springer AG*, sjá hér að framan) reifaði dómstóllinn frekar þau viðmið sem til álita koma þegar rétturinn til tjáningarfrelsis er veginn á móti réttinum til einkalífs, einkum erindi til almennings, hversu vel þekktur viðkomandi er og hvert sé efni fréttarinnar, fyrra athæfi viðkomandi, aðferð við öflun upplýsinganna og sannleiksgildi þeirra, efni, framsetningu og afleiðingar birtingarinnar og þyngd refsingarinnar sem ákvörðuð er (sjá 89.-95. mgr. Sjá einnig *Von Hannover gegn Þýskalandi* (nr. 2) [GC], nr. 40660/08 og 60641/08, 108. til 113. gr., ECHR 2012).

62. Mikilvægt atriði í mati dómstólsins í þessu máli er hið nauðsynlega hlutverk sem fjölmiðlar gegna í lýðræðislegu þjóðfélagi. Þótt fjölmiðlar megi ekki fara yfir tiltekin mörk, einkum að því er varðar æru og réttindi annarra og nauðsyn þess að koma í veg fyrir birtingu trúnaðarupplýsinga, er það engu að síður skylda þeirra að miðla upplýsingum og hugmyndum um öll mál sem erindi eiga við almenning á þann hátt að það samrýmist skyldum þeirra og ábyrgð. Ekki einasta er það hlutverk fjölmiðla að miðla slíkum upplýsingum og hugmyndum, heldur er það einnig réttur almennings að fá þær. Að auki hefur dómstóllinn hugfast að frelsi blaðamanna nær hugsanlega einnig til þess að ýkja að vissu marki eða jafnvel ögra. Í málum á borð við það sem hér er til umfjöllunar takmarkast svigrúm þjóða til mats af hagsmunum lýðræðislegs samfélags af því að gera fjölmiðlum kleift að sinna nauðsynlegu hlutverki sínu sem „varðhundur almennings“ við miðlun upplýsinga um alvarleg mál sem eiga erindi við almenning (sbr. *Bladet Tromsø og Stensaas gegn Noregi*, sem vísað er til hér að framan, 59. og 62. mgr., og *Tønsbergs Blad A.S. og Haukom gegn Noregi*, nr. 510/04, 82. mgr., 1. mars 2007, með frekari tilvísunum).

63. Hins vegar tryggir 10. gr. mannréttindasáttmálans ekki ótakmarkað tjáningarfrelsi, jafnvel þegar um er að ræða fjölmiðlaumfjöllun um alvarleg

mál sem eiga erindi við almenning. Af réttindum þessum leiða „skyldur og ábyrgð“, eins og fram kemur í 2. mgr., sem einnig eiga við um fjölmiðla. Þessar „skyldur og ábyrgð“ hafa þýðingu þegar um er að ræða atlögu að mannorði nafngreinds einstaklings og brot gegn „réttindum annarra“, eins og um er að ræða í þessu máli. Þannig þarf sérstakar forsendur til þess að leysa fjölmiðla undan venjulegri skyldu sinni til að sannreyna fullyrðingar um staðreyndir sem eru ærumeiðandi fyrir einstaklinga. Slíkar forsendur kunna að vera fyrir hendi þegar hin umdeildu ummæli stafa ekki frá dagblaðinu sjálfu heldur byggja á eða vitna beint til opinbers skjals, en það veltur á því hvers eðlis og hversu alvarleg ærumeiðingin er og að hvaða marki sé eðlilegt að ætlast til að fjölmiðlar geti reitt sig á heimildir sínar að því er varðar staðhæfingarnar (sbr., m.a., *Bladet Tromsø og Stensaas*, sjá fyrri tilvísun, 65.-66. mgr.; *Pedersen og Baadsgaard*, 78. mgr., sjá fyrri tilvísun; *McVicar gegn Bretlandi*, nr. 46311/99, 84. mgr., ECHR 2002-III; *Campos Dâmaso gegn Portúgal*, nr. 17107/05, 35.-38. mgr., 24 apríl 2008; *Björk Eiðsdóttir gegn Íslandi*, nr. 46443/09, 70. mgr., 10. júlí 2012).

64. Einnig skiptir máli þegar vegnir eru hagsmunir sem rekast á, eins og dómstólnum ber að gera, sú staðreynd að samkvæmt 2. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmálans átti A rétt á því að teljast saklaus þangað til sekt hans sannaðist. Vegna kröfunnar um „skyldur og ábyrgð“, sem fylgir nýtingu tjáningarfrelsisins, er sú vernd sem veitt er fréttamönnum skv. 10. gr. við fréttaf lutning um málefni sem erindi eiga við almenning háð þeim fyrirvara að þeir starfi í góðri trú í þeim tilgangi að veita réttar og áreiðanlegar upplýsingar í samræmi við siðareglur sem gilda um blaðamennsku (sjá *Goodwin gegn Bretlandi*, 227. mars 1996, 39. mgr., *Reports* 1996-II; *Fressoz og Roire*, sem vísað er til hér að framan, 54. mgr.; og *Bladet Tromsø and Stensaas*, sem vísað er til hér að framan, 65. mgr.).

65. Í dómi í máli *Kyprianou gegn Kýpur* ([GC], nr. 73797/01, ECHR 2005-XIII) tók dómstóllinn fram að í orðalaginu „vald dómstóla“ fælist sú hugmynd að dómstólar væru hinn rétti vettvangur til þess að útkljá lagalegar deilur og til ákvörðunar á sekt eða sakleysi einstaklinga af ákæru um refsiverða háttsemi (sjá einnig *Worm gegn Austurríki*, dómur frá 29. ágúst 1997, 40. mgr., *Reports* 1997-V). Það sem í húfi er að því er varðar verndun á valdi dómstólanna er traustið sem dómstólar í lýðræðislegu þjóðfélagi þurfa að vekja hjá sakborningi í sakamálum og einnig hjá almenningi (sjá *Kyprianou*, sjá fyrri tilvísun, 172. mgr., að breyttu breytanda, meðal annarra heimilda, *Fey gegn Austurríki*, dómur frá 24. febrúar 1993, 30. gr., A-deild nr. 255-A).

(b) Gildi þessara meginreglna fyrir þetta mál

66. Af hálfu dómstólsins er því veitt athygli þegar í upphafi að ærumeiðingin, sem kærandi var kallaður til ábyrgðar fyrir, byggðist á hluta af staðhæfingu sem birtist í grein á bls. 2 í dagblaðinu og var tekin orðrétt upp úr ákæruskjalinu (hér eftir 1. atriði):

„... í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað...“.

Þá var henni auk þess gert að greiða óskipt miskabætur með ritstjóranum, sem fundinn var sekur um ærumeiðingu fyrir hluta af fyrirsögninni (héreftir 2. atriði), „kókaínsmyglarar“ sem birtist á forsíðu dagblaðsins.

67. Í dómi sínum frá 11. mars 2010 benti Hæstiréttur á að efni framangreindrar blaðagreinar hefði verið yfirstandandi réttarhöld í sakamáli, eins og skýrt kom fram í greininni. Dómstóllinn sér ekki ástæðu til þess að vefengja þá niðurstöðu réttarins að í hvoru atriði um sig, sem vísað er til hér að framan, hafi falist aðdróttun um að A væri sekur um umrætt brot. Ekki var tekið fram beinlínis að þau byggðu á ákærinni sem til meðferðar væri í fyrirnefndu sakamáli. Þá sér dómstóllinn ekki ástæðu til þess að efast um það mat Hæstaréttar að rökinn sem rétturinn byggði á hafi varðað þann lögmæta tilgang að vernda réttindi og mannorð A.

68. Að því er varðar það álitamál hvort þau rök hafi verið fullnægjandi í skilningi 10. gr. þarf mannréttindadómstóllinn að taka mið af heildarmyndinni sem lá að baki birtingu ummælanna. Dómstóllinn veitir því athygli, eins og kærandi benti á, að vegna magns fíkniefnanna, sem gerð voru upptæk í sakamálinu á hendur A, hefði verið um að ræða eitthvert stærsta kókaínmál á Íslandi og að brotið, sem hann hefði verið ákærður fyrir, væri alvarlegt. Dómstóllinn er þannig sammála kæranda um að almenningur hafi átt lögmæta hagsmuni af því að fá upplýsingar um hið alvarlega sakamál sem til meðferðar var á þeim tíma sem greinin var birt.

69. Á dómstólnum hvílir sú skylda að taka mál til gaumgæfilegrar athugunar ef ráðstafanir eða refsiaðgerðir stjórnvalda í máli sem þessu gætu orðið til þess að letja fjölmiðla frá þátttöku í umræðu um málefni sem eiga lögmætt erindi við almenning (sbr. *Björk Eiðsdóttir*, sjá fyrri tilvísun, 69. mgr.; *Jersild*, sjá fyrri tilvísun, 35. mgr.; *Bergens Tidende o.fl. gegn Noregi*, nr. 26132/95, 52. mgr., ECHR 2000-IV; og *Tønsbergs Blad A.S. og Haukom*, sjá fyrri tilvísun, 88. mgr., sbr. *MGN Limited gegn Bretlandi*, nr. 39401/04, 150. og 155. mgr., 18. janúar 2011; *Von Hannover*, sjá fyrri tilvísun, 106.-107. mgr., og *Axel Springer AG*, sjá fyrri tilvísun, 87.-88. mgr.), 7. febrúar 2012.

70. Dómstóllinn mun því leggja mat á hina umdeildu grein í heild með sérstöku tilliti til orðanna sem notuð eru í umþrættum hluta hennar og samhengi birtingarinnar, svo og framsetningarmáta greinarinnar (sbr. *Sürek gegn Tyrklandi* (nr. 1) [GC], nr. 26682/95, 62. mgr., ECHR 1999-IV).

71. Að mati dómstólsins ber að meta góða trú blaðamanns á grunni þeirrar vitneskju og upplýsinga sem honum voru tiltækar á þeim tíma sem efnið sem um ræðir var ritað. Þannig ræður það ekki úrslitum í þessu máli að A var síðar sýknaður af þeim ákærum sem lagðar voru fram á hendur honum af Ríkissaksóknara. Í samræmi við framkvæmd sína (sjá 67. mgr. hér að framan) er dómstóllinn einnig að öllu leyti sammála Hæstarétti að það sé dómstóla en ekki fjölmiðla að ákvarða hvort sakborningur sé sekur um brot (sjá 14 mgr. hér að framan).

72. Að því er varðar 1. atriðið („í þeirri trú að kókaínið væri á sínum stað“) skiptir máli, að því er varðar 10. gr. mannréttindasáttmálans, að tilgangurinn með greininni, sem birtist inni í blaðinu og kærandi var höfundur að, var að greina frá réttarhöldunum yfir A og meðákærða fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Ljóst var af greininni að málið væri til meðferðar og að því væri ekki lokið.

73. Þá var 1. atriðið – eins og þegar hefur verið greint frá – orðrétt tilvitnun í ákæruskjalið, án þess þó að sérstaklega væri vísað til ákæruskjalsins í þessum tiltekna hluta greinarinnar (sjá 9. mgr. hér að framan). Því er ekki haldið fram, né heldur er neitt sem bendir til þess, að ákæruskjalið eins og það birtist kæranda þegar greinin var birt væri ekki heimild sem hún gæti reitt sig á án þess að ráðast í sjálfstæða rannsókn. Raunar er endursögn á opinberri ákæru í fréttáflutningi eftir að ákæruskjalið hefur verið lesið upp á dómþingi einmitt dæmi um aðstæður þar sem sérstök ástæða kann að vera til þess að leysa fjölmiðla undan þeirri venjulegu skyldu sinni að sannreyna staðhæfingar um staðreyndir sem eru ærumeiðandi fyrir einstaklinga (sjá *Worm*, sjá fyrri tilvísun, 55. mgr.; *Bladet Tromsø og Stensaas*, sjá fyrri tilvísun, 66. og 68. mgr.; *Colombani o.fl.*, sjá fyrri tilvísun, 65. mgr.; og *Cumpănă og Mazăre*, sjá fyrri tilvísun, 108. mgr.), enda hafi heimildin verið tilgreind með skýrum hætti (*Worm*, sjá fyrri tilvitnun, 55. mgr.; sjá einnig *McVicar*, sjá fyrri tilvitnun, 84 mgr.; *Thoma*, sjá fyrri tilvitnun, 64. mgr.; *Verdens Gang og Aase gegn Noregi* (ákv.), nr. 45710/99, ECHR 2001-X; *Tønsbergs Blad A.S. og Haukom*, sjá fyrri tilvitnun, 95. mgr.).

74. Ennfremur, ef sérstaklega er litið til ákæruskjalsins, var í kaflanum á undan í greininni að finna hlutlæga lýsingu á brotinu og á refsingunni sem Ríkissaksóknari fór fram á. Þegar hin umdeilda staðhæfing er lesin með beinni hliðsjón af þessum upplýsingum og í ljósi greinarinnar í heild og jafnframt í samhengi birtingarinnar væri ekki óeðlilegt, að mati dómstólsins, ef lesandi skildi hana sem framhald af endursögninni í greininni á ákæruskjalinu (sjá 8. mgr. hér að framan). Dómstóllinn er ekki sannfærður um að það að sleppa því að gera þá aukavarúðarráðstöfun að minna lesendur á að sú trú sem A var þannig ætluð væri einungis frekari endursögn á ákæruskjalinu hefði leitt til þess að lesandinn skildi hin umdeildu ummæli sem ummæli kæranda og skoðun dagblaðsins varðandi sekt A (sbr. *Worm*, sjá hér að framan, 51.-53. mgr.) eða eigin lýsingu á atburðarásinni (sbr. *Thoma*, sjá hér að framan, 54. mgr.; og sbr. einnig *Verdens Gang og Aase*, sjá hér að framan).

75. Að þessu virtu telur dómstóllinn að ekki sé unnt að álasa kæranda fyrir að tilgreina ekki hina opinberu heimild 1. atriðisins – þ.e. ákæruskjalið – eða að réttlæt看legt hefði verið af öðrum sökum að kalla hana til ábyrgðar á sama hátt og ef ásökunin hefði stafað frá henni sjálfri.

76. Allt öðru máli gegnir um 2. atriðið – hið umdeilda orð „kókaínsmyglarar“, sem birtist í stórrí fyrirsögn á áberandi stað á forsíðu.

Ríkið hvatti dómstólin til að taka það til greina í mati sínu á kæru kæranda skv. 10. gr. (sjá 51. og 53. mgr. hér að framan). Að mati dómstólsins var þetta orðalag ekki nægjanlega tengt framangreindum kafla greinarinnar inni í blaðinu til þess að gera lesanda kleift að skilja að það væri byggt á ákæruskjalinu. Hins vegar – og það er afar mikilvægt – var staðhæfingin sem um ræðir ekki rakin til kæranda, og er það óumdeilt, heldur til ritstjórans, sem var talinn hafa dróttað að A. Dómstóllinn getur því ekki fallist á þá niðurstöðu Hæstaréttar að því er varðar 10. gr. mannréttindasáttmálans að liðirnir tveir hafi verið tengdir að því marki að sanngjarnt hefði verið að gera kæranda að greiða A bætur – jafnvel þótt það væri einungis fjárhagsleg ábyrgð og óskipt með ritstjóranum – og þar með óbeint að skerða tjáningarfrelsi hennar með þessum hætti.

77. Í ljósi þessa telur dómstóllinn að kærði hafi ekki sýnt fram á það með fullnægjandi hætti að kærandi hafi aðhafst í vondri trú eða með öðrum hætti í ósamræmi við þá kostgæfni sem ætlast má til af ábyrgum blaðamanni sem er að fjalla um mál sem á erindi við almenning (sjá *Erla Hlynsdóttir gegn Íslandi* (nr. 2), nr. 54125/10, 75. mgr., 21. október 2014).

78. Kærandi beið hnekki að því leyti að meiðyrðamálinu sem A höfðaði lauk með því að Hæstiréttur ómerkti ummælin (1. atriðið) sem rakin voru til hennar. Ennfremur var henni gert að greiða óskipt með ritstjóranum kr. 100.000 í bætur til A vegna 1. atriðisins og einnig 2. atriðisins, sem rakið var til ritstjórans, og að bera [kr.] 50.000 í kostnað vegna birtingar á dómsorði Hæstaréttar.

79. Í þessu ljósi nægja forsendurnar sem kærði byggir á ekki til þess, þótt þær eigi við í málinu, að sýna fram á að hin kærðu afskipti hafi verið af þeim toga sem “nauðsyn ber til í lýðræðislegu þjóðfélagi”. Að mati dómstólsins var ekkert eðlilegt meðalhófssamband milli takmarkananna sem leiddu af aðgerðum Hæstaréttar gegn tjáningarfrelsi kæranda og þeirra lögmætu markmiða sem stefnt var að.

Í ljósi þessa telur dómurinn að brotið hafi verið gegn 10. gr. sáttmálans.

II. GILDI 41. GR. MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

80. 41. gr. mannréttindasáttmálans er svohljóðandi:

„Dómurinn skal ef nauðsyn krefur veita sanngjarnar bætur til þess aðila sem orðið hefur fyrir tjóni ef hann kemst að þeirri niðurstöðu að um brot á samningnum eða samningsviðaukum við hann hafi verið að ræða og ef löggjöf viðkomandi samningsaðila heimilar aðeins að veittar séu bætur að hluta.“

A. Skaðabætur

81. Kærandi krafðist bóta vegna fjártjóns sem svaraði til helmings þeirra fjárhæða sem Hæstiréttur gerði henni að greiða (óskipt með ritstjóranum)

(sjá 14. mgr. hér að framan). Að auki krafðist hún tiltekinna dráttarvaxta (sjá 90. mgr. hér að neðan).

82. Ríkið mótmælti ekki endurgreiðslu þeirra fjárhæða sem kærandi hefði greitt A í bætur og til þess að standa straum af birtingu dómsorðs Hæstaréttar en benti á að fjárhæðina í evrum ætti að reikna á grundvelli þess gengis sem gildi á greiðsludegi, en upplýsingar um það voru ekki gefnar. Þar sem svo virðist sem ritstjórinn hafi greitt helming fjárhæðanna, kr. 100.000 og kr. 50.000, gat kærandi aðeins krafist endurgreiðslu á eftirstandandandi helmingi fjárhæðarinnar, þ.e. kr. 50.000 (u.þ.b. 320 evrur (EUR)) og kr. 25.000 (u.þ.b. 160 evrur).

83. Dómstóllinn telur að orsakatengsl hafi verið milli þess brots sem dæmt var fyrir og hins ætlaða fjárhagstjóns og dæmir því kæranda, í ljósi óvissunnar um greiðsludag, fjárhæðina EUR 450.

B. Miskabætur

84. Þá krafðist kærandi EUR 5.500 í miskabætur vegna tjóns sem hún hefði orðið fyrir vegna brotsins gegn mannréttindasáttmálanum sem leiddi af dómi Hæstaréttar frá 11. mars 2010. Hefði málið gegn henni valdið henni þungri byrði sem blaðamanni með hóflegar tekjur. Hún hefði verið kölluð „sakfelldur blaðamaður“ og æra hennar og orðspor hefðu beðið hnekki. Þá hefði málið valdið henni og fjölskyldu hennar tilfinningalegri og andlegri þjáningu og sárindum. Að auki krafðist hún tiltekinna dráttarvaxta (sjá 90. mgr. hér að neðan).

85. Ríkið mótmælti framangreindri kröfu og taldi að niðurstaða dómstólsins þess efnis að brot hefði verið framið teldist sanngjarnar bætur. Í öllu falli, ef dómurinn teldi rétt að tildæma fébætur, væri kröfufjárhæðin of há í ljósi hefðbundinnar framkvæmdar hjá dómstólnum í sambærilegum málum. 2.000 evrur væru eðlilegri fjárhæð í ljósi dómaframkvæmdar hjá dómstólnum.

86. Dómstóllinn fellst á að kærandi hafi orðið fyrir þjáningum og vonbrigðum vegna brotsins gegn mannréttindasáttmálanum, sem ekki teldist nægilega bætt fyrir með dómsniðurstöðu í þá veru. Eftir mat á sanngirnigrunni, og í ljósi krafna kæranda, telur dómstóllinn hæfilegt að dæma kæranda 4.000 evrur undir þessum lið.

A. Kostnaður og útgjöld

87. Kærandi krafðist endurgreiðslu málskostnaðar og útgjalda vegna eftirfarandi liða:

(a) kr. 1.452.425 (u.þ.b. EUR 8.500) vegna eigin málskostnaðar fyrir héraðsdómi, og

(b) EUR 12.500 vegna starfa lögmannna hennar að málinu fyrir mannréttindadómstólnum.

Að auki krafðist kærandi tiltekinna dráttarvaxta (sjá 90. mgr. hér að neðan).

88. Ríkið taldi kröfuna óhóflega. Að því er varðar a-lið vakti ríkið athygli á því að engin gögn væri að finna í málinu er sýndu að kærandi hefði greitt umræddan kostnað. Að mati ríkisins væri a-liður óhóflegur og krafðist ríkið þess af dómstólnum að hann yrði lækkaður.

89. Samkvæmt dómaframkvæmd dómstólsins á kærandi aðeins rétt á endurgreiðslu kostnaðar og útgjalda að því marki sem sýnt þykir að til þeirra hafi í raun og óhjákvæmilega verið stofnað og að fjárhæð þeirra sé hæfileg. Í þessu máli, með hliðsjón af framangreindum forsendum, skorti á fullnægjandi gögnum, einkum þeirri staðreynd að engin framangreindra krafna var studd reikningum sem lagðir hefðu verið fram innan þeirra tímamarka sem sett væru í þessu efni, hafnar dómstóllinn kröfu kæranda skv. þessum lið.

D. Dráttarvextir

90. Dómstóllinn veitir athygli beiðni kæranda um að leggja dráttarvexti við bætur samkvæmt 41. gr. „sem jafngilda mánaðarlegum dráttarvöxtum samkvæmt ákvörðun Seðlabanka Íslands“.

91. Dómstóllinn telur hins vegar að hagsmunir kæranda af því að viðhalda verðgildi bótanna séu nægjanlega tryggðir með matinu hér að framan og með lið 4(b) í dómsorðinu hér að neðan. Samkvæmt hefð telur dómstóllinn við hæfi að dráttarvextir skuli byggðir á almennum útlánsvöxtum Seðlabanka Evrópu (e. marginal lending rate) með þriggja hundraðshluta álagi.

AF ÞESSUM SÖKUM HEFUR DÓMURINN KOMIST AÐ ÞEIRRI EINRÓMA NIÐURSTÖÐU

1. að kæran sé tæk til meðferðar,
2. að brotið hafi verið gegn 10. gr. mannréttindasáttmálans.
3. *Því er dæmt:*
 - a) að ríkið skuli greiða kæranda, innan þriggja mánaða frá því að dómurinn verður endanlegur samkvæmt 2. mgr. 44. gr. mannréttindasáttmálans, eftirfarandi fjárhæðir, sem umreiknist í íslenskar krónur á því gengi sem gildir á greiðsludegi:
 - (i) EUR 450 (fjögur hundruð og fimmtíu evrur) í fébætur, ásamt hvers kyns sköttum sem kunna að leggjast á,

- (i) EUR 4.000 (fjögur þúsund evrur) í miskabætur, ásamt hvers kyns sköttum sem kunna að leggjast á,
- (b) að frá þeim tíma sem áðurnefndir þrír mánuðir eru liðnir og fram að uppgjöri skuli einfaldir vextir leggjast á fyrrgreindar fjárhæðir sem svara til almennra útlánsvaxta Seðlabanka Evrópu meðan á vanskilum stendur, með þriggja prósentu álagi,

4. *vísað er frá* viðbótarkröfum kæranda um sanngjarnar bætur.

Gert á ensku og tilkynnt skriflega hinn 2. júní 2015 skv. 2. og 3. mgr. 77. gr. reglna dómstólsins.

Stanley Naismith
ritari

András Sajó
forseti

Í samræmi við 2. mgr. 45. gr. mannréttindasáttmálans og 2. mgr. 74. gr. reglna dómstólsins fylgir dómi þessum sérálit András Sajó, dómara.

A.S.
S.H.N.

SAMHLJÓÐA SÉRÁLIT ANDRÁS SAJÓ, DÓMARA

Ég er að öllu leyti sammála kollegum mínum um að brotið hafi verið gegn 10. gr. í máli þessu á þeim forsendum sem gefnar eru í dóminum. Ég vil aðeins bæta við skýringu á merkingu 59. mgr. dómsins. Ég greiddi fyrir nokkrum mánuðum atkvæði með texta þessum, en vegna möguleika á misskilningi tel ég nauðsynlegt að skýra merkingu orðalagsins þannig að það samrýmist með ótvíræðum hætti fordæmum dómstólsins.

Málgreinin sem um ræðir er svohljóðandi:

Við mat á því hvort niðurstöður innlendra dómstóla séu viðeigandi og fullnægjandi tekur mannréttindadómstóllinn þannig mið af því, í samræmi við nálægðarregluna, að hvaða marki innlendir dómstólar hafi gætt jafnvægis milli réttinda sem stangast á í málinu, með hliðsjón af dómaframkvæmd dómstólsins á því sviði sem um ræðir. Beri rökstuðningur landsdómstóls þess merki að hann hafi ekki haft nægjanlega hliðsjón af almennum meginreglum dómstólsins samkvæmt 10. gr. sáttmálans verður ofangreint svigrúm yfirvalda til mats óhjákvæmilega þrengra. Eins og mannréttindadómstóllinn hefur áður komist að niðurstöðu um í samhengi 10. gr. eru „gæði... könnunar dómstóla á nauðsyn ráðstöfunarinnar sérlega mikilvæg í þessu samhengi, þ. á m. hvernig viðkomandi svigrúmi til mats er beitt“ (sbr. *Animal Defenders International gegn Bretlandi* [GC], nr. 48876/08, 108. mgr., ECHR 2013 (útdrættir)).¹

Að því er ég best veit (á grundvelli leitar í HUDOC [gagnasafni mannréttindadómstólsins]) er aðeins eitt dæmi (í öðru máli sem höfðað var af sama kæranda) þar sem orðið „nálægðarregla“ (e. subsidiarity) er yfirhöfuð nefnt meðal almennra meginreglna í málum dómsins sem fjalla um 10. gr.² Hins vegar eru tilvísanir til nálægðarreglunnar tiltölulega hefðbundnar eða áberandi í röksemdafærslu sumra stjórnvalda. Til að mynda vísaði ríkisstjórn Lettlands til nálægðarreglunnar í *Rubins gegn Lettlandi* (nr. 79040/12, 66. mgr.), sem sögð var ítrekuð í dóminum í máli

¹ Einungis lokamálsliður málgreinarinnar er tekinn beint upp úr máli *Animal Defenders International*. Ennfremur er ekki vitnað í málgreinina í heild og það gæti einnig valdið misskilningi. Í *Animal Defenders*, máli sem fjallar um almenna ráðstöfun (sem er raunar að mínu mati allsherjarbann) starfaði dómsvaldið ásamt löggjafanum að því að ákvarða meðalhóf; þetta víðtækara ferli kom til álita í því skyni að uppfylla skilyrði *Hatton* málsins, sem upphaflega takmörkuðust við yfirferð þingumræðna (sjá *Hatton o.fl. gegn Bretlandi* [GC], nr. 36022/97, 104. mgr., ECHR 2003-VIII). Í máli *Animal Defenders* var meðalhófsgreining landsdómstólanna tekin til umfjöllunar ásamt þingumræðum þar sem álitafnið um meðalhóf var e.t.v. ekki tekið til ítarlegrar umfjöllunar.

E.t.v. er kominn tími til þess að dómstóllinn hverfi aftur til frumreglna. Löggjöf er ekki undanskilin umfjöllun okkar. Þetta var skýrt tekið fram fyrir löngu: „eftirlit [dómstólsins] tekur bæði til markmiðs þeirrar aðgerðar sem mótmælt er og „nauðsynjar“ hennar; það tekur ekki einungis til grundvallarlaganna heldur einnig til ákvörðunarinnar sem framfylgir þeim, jafnvel ákvörðunar sem kveðin er upp af sjálfstæðum dómstól“ (sjá *Handyside gegn Bretlandi*, 7. desember 1976, 49. mgr., A-deild nr. 24).

Þessi afstaða hefur aldrei verið opinberlega hrakin.

² *Erla Hlynisdóttir gegn Íslandi* (nr. 2), nr. 54125/10, 21. október 2014.

Palomo Sánchez.¹ Með vísan til þeirra heimildar taldi ríkið að landsréttur hefði „kannað ítarlega þau sönnunargögn sem fyrir hann voru lögð og þannig lagt á þau viðurlög sem voru hófleg í ljósi þess lögmæta markmiðs að vernda ...æru og heiður“ (66. mgr.).²

Þótt nálægðarreglan sé ekki nefnd við ákvörðun á nauðsyn takmörkunar á réttindum ætti dómstóllinn að taka viðeigandi tillit til hlutverks landsdómstóla í málum þar sem vegin eru saman réttindi samkvæmt mannréttindasáttmálanum. Það er af þessari ástæðu sem ríkjum er veitt „tiltekið“ (en ekki vítt!) svigrúm til mats. Einnig er ljóst að þegar dómstóllinn þarf að skera úr um mál þar sem réttindi samkvæmt mannréttindasáttmálanum stangast á (eins og í þessu máli) er fjallað um það á grundvelli svigrúms til mats.³ Við slíkar aðstæður gerir dómstóllinn kröfu um að landsyfirvöld finni *sanngjarnt* (þ.e. ekki í sérstökum skilningi rétt, best, o.s.frv.) jafnvægi (sjá *Aksu gegn Tyrklandi* [GC], nr. 4149/04 og 41029/04, 66. mgr., ECHR 2012, þar sem vitnað er til frekari dóma). Af því leiðir að „[þ]egar viðleitni landsyfirvalda til þess að leita jafnvægis milli þessara tvennu réttinda hefur farið fram í samræmi við viðmiðanir sem fram koma í dómum mannréttindadómstólsins þyrfti dómstóllinn að hafa ríka ástæðu til þess að setja eigin sjónarmið í stað sjónarmiða innlendra dómstóla“ (sjá *Axel Springer AG gegn Þýskalandi* [GC], nr. 39954/08, 88. mgr., 7. febrúar 2012).

Líklega var óæskilegt að taka upp hugtakið „nálægðarreglu“ í 59. mgr. dómsins í þessu máli, þar sem það gæti ýtt undir misskilning meðal lögspekinga eða jafnvel frávika frá dómafordæmi yfirdeildar mannréttindadómstólsins. Nálægðarreglan getur ekki breytt svigrúminu til mats. Nálægðarreglan er við lýði í öllum málum; hún er burðarbiti í öllu kerfi mannréttindaverndar samkvæmt mannréttindasáttmálanum. Hugtökin tvö færast e.t.v. í átt til þess að verða „hliðstæð hugtök“ þegar samningsviðauki nr. 15 verður samþykktur.⁴ En þau eru aðskilin, jafnvel í þeim samningsviðauka.

¹ *Palomo Sánchez o.fl. gegn Spáni* [GC], nr. 28955/06, 28957/06, 28959/06 og 28964/06, ECHR 2011 (hugtakið „nálægðarregla“) kemur þó ekki fyrir í þessum dómi.

² Aðra röksemdafærslu innlendra stjórnvalda af þessum toga má finna í *Stoll gegn Sviss* [GC], nr. 69698/01, 77. gr., ECHR 2007-V. Henni var hafnað.

³ „Vegna beinna og samfelldra tengsla við raunveruleikann í landinu eru dómstólar ríkis í betri aðstöðu en alþjóðlegur dómstóll til þess að ákvarða hvernig, á tilteknum tíma, sé unnt að finna rétt jafnvægi. Af þessum sökum, í málum sem falla undir 10. gr. sáttmálans, ber samningsríkjum tiltekið svigrúm til mats á nauðsyn og umfangi afskipta af tjáningarfrelsi sem verndað er samkvæmt þeirri grein“ (sjá *Palomo Sánchez*, sjá hér að framan, 54. gr.). Þessa grunnreglu má rekja allt aftur til *Handyside* (sjá hér að framan, 48. gr.).

Ljóst er að notkun hins ofhlaðna og mjög svo gagnrýnda hugtaks „svigrúms til mats“ í þessu samhengi hefur valdið auknum vandkvæðum að því er varðar lagakenningar.

⁴ Sjá einnig tilvísun í þessa veru frá Spielmann forseta http://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20140320_London_ENG.pdf

Þegar allt kemur til alls er viðmiðunin sem gildir sett fram í *Palomo Sánchez* (sjá hér að framan, 57. mgr.): „Ef röksemdafærslan í niðurstöðum landsdómstóla varðandi takmarkanir á tjáningarfrelsi í málum sem varða æru manna er fullnægjandi og í samræmi við kröfur sem leiða af dómafordæmi mannréttindadómstólsins þyrfti sterk rök til þess að setja sjónarmið dómstólsins í staðinn fyrir sjónarmið landsdómstóla.“ Sú staðreynd að ekki var vísað til þessarar viðmiðunar í dóminum felur ekki í sér nein áform um að víkja frá henni.¹

Ég verð hins vegar að viðurkenna að það hefði verið farsælla að fylgja orðalaginu í dómum yfirdeildar dómstólsins,² einkum, að því er varðar annan málslið hinnar umdeildu málsgreinar 59, orðalagið í *Aksu* (sjá hér að framan, 67. mgr.).

„Ef jafnvægi réttinda sem dómsyfírvöld ákvarða er ófullnægjandi, einkum vegna þess að mikilvægi eða umfang einhvers af grundvallarréttindunum sem um ræðir voru ekki tekin með fullnægjandi hætti til greina, verður svigrúmið til mats sem veitt er til ákvarðanatöku í landsdómstólum þrengra en ella. Hins vegar, ef matið hefur hliðsjóna af þeim grundvallarreglum sem leiða af vel þekktri dómaframkvæmd dómstólsins þyrfti dómstóllinn sterk rök til þess að setja eigin sjónarmið í stað sjónarmiða innlendra dómstóla, sem af þeim sökum njóta þá víðara svigrúms til mats (sjá *MGN Limited gegn Bretlandi*, nr. 39401/04, 150. og 155. mgr., 18. janúar 2011, og *Von Hannover gegn Þýskalandi* (nr. 2) [GC], nr. 40660/08 og 60641/08, 107. mgr., ECHR 2012).“

¹ Það er íhugunarefni að hvaða marki „landsdómstólar tóku beinlínis mið af viðeigandi dómaframkvæmd mannréttindadómstólsins“ (sjá *Von Hannover gegn Þýskalandi* (nr. 2) [GC], nr. 40660/08 og 60641/08, 125. mgr., ECHR 2012). En sú staðreynd að hliðsjón var höfð af viðmiðununum ber ekki að túlka sem svo að þar með sé eftirlitshlutverk dómstólsins óþarft. Í *Axel Springer* töldu fimm dómara í séráliti að það væri aðeins þegar innlendir dómstólar beittu viðkomandi viðmiðum á augljóslega ósanngjarnan hátt eða vanræktu að taka viðeigandi tillit til einhvers mikilvægs atriðis að dómstóllinn ætti að ráðast í eftirlit sitt (sjá *Axel Springer AG*, sjá hér að framan, andstætt sérálit López Guerra, dómara, ásamt Jungwiert, Jaeger, Villiger og Poalelungi, dómurum). Þetta var ekki sú leið sem varð fyrir valinu hjá verulegum meirihluta.

² Játa verður að það er örlítið misræmi í orðalaginu sem notað er í málum yfirdeildarinnar, og hin tilvitnaða málsgrein úr *Aksu* er litillega frábrugðið orðalaginu í *Von Hannover* og dóminum í máli *Axel Springer*, sem kveðinn var upp sex vikum áður. Mér þykir leitt að hafa ekki tekið eftir þessu áður, þar sem ég reiddi mig á heimildargildi *Animal Defenders International* (sjá hér að framan, 108. mgr.). Eins og fyrr er getið er málið leyst með nokkuð skýrum hætti í *Palomo Sánchez* og málum sem á því byggja.